

Asia	Valokuvan käyttäminen mainoksessa ja oikeus valokuvaan
Hakija	R
Annettu	04.03.2003

LAUSUNTOPYYNTÖ

Valokuvaaja R (jäljempänä hakija), asiamiehenään asianajaja L, on 02.12.2002 päivättyllä kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, ylittääkö hänen ottamansa valokuva teoskynnyksen.

Selostus asiasta

Hakija on ottanut Helsingissä järjestetyissä XV olympialaisissa vuonna 1952 kesällä valokuvan, jossa Paavo Nurmi sytyttää olympiatulen Olympiastadionilla (liite 1). Hakija on tietävästi ainoa valokuvaaja, joka onnistui ikuistamaan Helsingin olympialaisten olympiatulen sytyttämisen. Kyse on siten historiallisesti erittäin merkityksellisestä valokuvasta.

Valokuvan alkuperäiset negatiivit ovat olleet valokuvaajan eli hakijan hallussa. Valokuvasta on vuosien saatossa valmistettu useita kopioita ja kopioiden kopioita, joita on julkaistu eri aikakausilehdissä. Hakija ei ole halunnut puuttua valokuvan käyttöön sen ollessa asianmukaista. Nyt valokuvaa on kuitenkin käytetty kustannusyhtiö H:n toimesta alkutalvesta 2002 mainostettaessa yhtiön julkaisemaa A –sarjakuvalehteä (liite 2). Valokuvan käyttö esitetyllä tavalla loukkaa valokuvaajaa viemällä valokuvan arvoa merkittävästi. Hakijalta ei ole pyydetty suostumusta kuvan käyttämiseen kyseisenlaisessa tarkoituksessa. Valokuvaa on käytetty mainostarkoituksessa, ja lisäksi valokuvaa on muunneltu asettelemalla valokuvan päälle A:n sarjakuvahahmo sekä tekstiä.

Hakija on puuttunut H:n valokuvan käyttöön kirjeellä 19.2.2002. H:n ja kyseiselle yhtiölle valokuvan kappaleen (kopion) luovuttaneen L Oy:n puolesta on hakijan vaatimukset kiistetty vetoamalla mm. siihen, että valokuva ei saa teossuojaa ja sen käyttö on siten vapaata. Osapuolten välillä on eri näkemys myös valokuvan käyttöoikeuksista, mutta tämä on sopimusoikeudellinen kysymys.

Tekijänoikeusneuvostolle esitetyt kysymykset

Hakija pyytää kunnioittavasti tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, voidaanko lausuntopyynnössä tarkoitettua valokuvaa, jossa Paavo Nurmi sytyttää olympiatulta Helsingin olympialaisissa vuonna 1952, pitää tekijänoikeuslain 1 §:n tarkoittamana teoksena.

Hakijan kannan mukaan valokuva on itsenäinen ja omaperäinen. Valokuva on tekijänsä luovan työn omaperäinen teos, eikä kyseisen valokuvan ottaminen ole ollut mekaanista suorittamista. Valokuvaaja on valinnut mm. kuvauskohteen ja kuvan rajauksen. Kuvan ottaminen on edellyttänyt asettautumista hyvään paikkaan sekä tulen sytyttäjään että valoon nähden, ja erityisesti oikea-aikaista kuvan ottamista. Valokuvan ilmenemismuoto on kokonaisuutena tarkastellen sellainen, ettei kukaan toinen kuvaaja olisi itsenäisesti työhön ryhtyessään päätenyt muodoltaan täysin samanlaiseen lopputulokseen. Kuvan omaperäisyyttä osoittaa osaltaan myös se, että kukaan muu paikalla ollut valokuvaaja (joita oli luonnollisesti useita) ei hakijan tietojen mukaan onnistunut valokuvaamaan kyseistä hetkeä, joten hakijan ottama valokuva tilanteesta on ainutlaatuinen. Erityisesti huomioitava on myös se, että kuvalla on suuri merkitys Suomen historian merkittävän tapahtuman symbolisesti tärkeän hetken eli olympiatulen sytyttämisen ikuistajana.

Teostasoon yltäviä valokuvia suojataan tekijänoikeuslain yleisten säännösten mukaisesti, koskien myös niitä valokuvia, jotka on valmistettu ennen vuonna 1995 tapahtunutta valokuvain kumoamista ja valokuvan suojan siirtämistä tekijänoikeuslakiin. Teoskysymyksellä on suuri merkitys vanhojen valokuvien osalta, joiden suoja-aika on valokuvaoikeuden nojalla päättynyt. Lausuntopyynnön mukaan valokuvaajalle on tärkeää pystyä puuttumaan ottamansa valokuvan käyttöön, joka voi viime kädessä olla hyvinkin kuvan arvoa alentavaa.

VASTINEET

Tekijänoikeusneuvosto on varannut S Oy:lle (ent. H Oy) ja L Oy:lle mahdollisuuden vastineen antamiseen.

Lehtikuva Oy:n vastine

Lakimies K S Oy:stä on todennut S Oy:n L Oy puolesta antamassa vastineessa seuraavaa.

R on ottanut kesällä 1952 valokuvan, jossa Paavo Nurmi sytyttää olympiatulen Olympiastadionilla. Kyseessä on tekijänoikeuslain 49 a §:ssä tarkoitettu valokuva eikä sellainen kuvaajan itsenäisyyttä ja

omaperäisyyttä ilmentävä teos, jota voisi pitää tekijänoikeuslain 1 §:n tarkoittamana teoksena. Vaikka kyseessä ei ole teos, ei kuvan käyttö silti ole vapaata. Täsmennettäköön, että - vastoin R:n esittämää - Lehtikuva ei ole vedonnut siihen, että kuvan käyttö olisi vapaata sillä perusteella, että se ei saa teossuojaa. Kuvan käyttö ja kuvaajalle kuuluvat oikeudet on määritelty tekijänoikeuslain 49 a §:ssä.

Kuva on päivántapahtuman toisintava valokuva, uutiskuva, jonka syntymiseen ja sisältöön R:lla ei ole ollut mahdollisuutta juurikaan vaikuttaa. Kuva on otettu päivän tilanteessa seuraavan päivän lukijaa varten ja siis painettavaksi lehdissä. Kuvan arvo on muuttunut ajan myötä. R tuskin kuvaa ottaessaan on osannut arvata, miten suuren merkityksen hänen ottamansa valokuva tulee saamaan.

Selostus asiasta

R on lausuntopyynnössään kertonut, että koska hän on ainoa valokuvaaja, joka onnistui ikuistamaan Helsingin Olympialaisten olympiatulen sytyttämisen, on kyseessä historiallisesti erittäin merkityksellinen valokuva. Erityisesti R on pyytänyt huomioimaan, että kuvalla on suuri merkitys Suomen historian merkittävän tapahtuman symbolisesti tärkeän hetken eli olympiatulen sytyttämisen ikuistajana.

L Oy on samaa mieltä siitä, että kuva on merkityksellinen valokuva. L ei ole koskaan päinvastaista esittänyt eikä esitä nytkään. Päinvastoin, kuvan laaja käyttö varmasti puhuu sen merkittävyyden puolesta. Se, kuinka merkityksellinen valokuva on tai kuinka tärkeä historiallinen tapahtuma on valokuvaan ikuistettu, on kuitenkin vailla merkitystä ratkaistaessa sitä, onko kyseessä tekijänoikeuslain tarkoittamassa mielessä valokuva vai teos.

R on esittänyt, että alkuperäiset negatiivit ovat edelleen kuvaajan hallussa ja että kuvan käyttö esitetyllä tavalla mainostarkoituksessa vie valokuvan arvoa merkittävästi. Teostason ylittymisen tai ylittymättä jäämisen välillä ei ole mitään merkitystä sillä, kenen hallussa negatiivit ovat tai miten kuvaa on käytetty. Se seikka, ovatko negatiivit edelleen kuvaajalla vai jonkun muun hallussa, on sopimusoikeudellinen asia eikä siis kuulu keskusteluun siitä, onko kyseessä teos vai valokuva.

Onko kuva valokuva vai teos

Tekijänoikeuslain pääsääntö on, että valokuvaamalla valmistettu kuva saa tekijänoikeuslain 49 a §:ssä tarkoitettua suojaa valokuvana. Jos valokuva ilmentää erityistä itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä, kyseessä voi olla tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos. Kaikkia valokuvia, kuinka hienoja ja merkittäviä ovatkin, ei voida pitää teoksina. Ollakseen teos, valokuvan tulee ilmentää kuvaajan omaperäisyyttä ja itsenäisyyttä. Kuvan

on ilmennettävä kuvaajan persoonallista leimaa niin, että jos joku muu olisi siihen ryhtynyt, siitä ei olisi tullut samanlaista.

Lausuntopyyynnössä tarkoitettu kuva on valokuva historiallisesti merkittävästä hetkestä. Se ei kuitenkaan ole omaperäinen eikä itsenäinen sen takia, että se on tietävästi ainoa valokuva hetkestä, jolloin Paavo Nurmi sytyttää olympiatulen. Jos muut kuvaajat olisivat olleet ottamassa vastaavia valokuvia, olisivat ne oletettavasti samanlaisia tai vähintäänkin erittäin samankaltaisia kuvan kanssa: sama valotus, samat taustat ym. Tilanne ja siis kuvan kohde ovat olleet annetut, R ei ole niihin voinut vaikuttaa.

R on esittänyt, että kuvan ainutlaatuisuus johtuu siitä, että kukaan muu kuvaaja ei ehtinyt tilannetta ikuistaa. Kun tilanne on ollut niin yllättävä ja niin nopeasti ohi, etteivät muut paikalla olleet kuvaajat ehtineet kuvaa ottamaan, lienee selvää, ettei R ole omaa kuvaansa voinut suunnitella ja valmistella. Olympiatulen sytyttäminen on tapahtuma, jonka R on onnistunut ikuistamaan olemalla oikeaan aikaan oikeassa paikassa.

Kuva on päiväntapahtumasta otettu valokuva, annetusta tilanteesta otettu uutiskuva, ei taiteellisuutta ja kuvaajan omaa panosta ilmentävä teos. R ei ole itse suunnitellut kuvan kohdetta eikä näin ollen ole myöskään voinut vaikuttaa kuvan sisältöön. R ei ole itse voinut vaikuttaa siihen, mihin aikaan tuli on sytytetty. Näin ollen hän ei ole myöskään voinut vaikuttaa kuvassa oleviin valoihin ja varjoihin, vaan ne ovat annetut. R ei ole myöskään voinut vaikuttaa siihen, mistä suunnasta Nurmi tulen sytyttää ja mihin suuntaan tuuli kääntää tulen liekit. R ei ole voinut vaikuttaa Nurmen vaatteisiin eikä kuvan taustaan. Kuvakulma tulen sytyttämisestä ei ole omaperäinen eikä persoonallinen. Kuvan muoto ja rajaukset ovat sellaisia, etteivät ne ilmennä R:n persoonallisuutta.

Valokuva voi olla teos, jos se ilmentää kuvaajan omaa panosta. R ottama kuva ei sitä kuitenkaan tee. Kuva on otettu annetusta tilanteesta kuvan muotoa ja esim. valotusta etukäteen suunnittelematta. R ei ole voinut muuttaa kuvan sisältöä ja ottaa uusia otoksia kerta toisensa jälkeen. Teoksen valmistaminen suunnitellaan huolellisesti etukäteen, valoja ja muotoja voidaan muuttaa kesken kuvauksen ja hakea kuvaajaa eniten miellyttävää otosta. Teoksen valmistamisessa kuvaaja vaikuttaa kuvan sisältöön muutenkin kuin vain laukaisijaa painamalla. R ei ole tehnyt muuta kuin ottanut kuvan mekaanisesti. Osin hänen ammattitaidostaan, mutta osin myös tuurista johtuen kuva on onnistunut erinomaisesti. Jos kuva ei olisi onnistunut, R ei kuitenkaan olisi voinut ottaa sitä uudestaan.

Erilaisten kisojen avajaisia on vuosittain useita kymmeniä, ellei jopa satoja. Avajaisia kuvataan rutiininomaisesti, varsinkin suurten kisojen avajaisia, jotka ovat aina merkittäviä tapahtumia. Avajaisten kuvaaminen tapahtuu kuitenkin suuren tapahtuman uutisoimiseksi yleisölle. R on ollut Helsingin Olympialaisissa lehti/uutiskuvaajana. Hän on ollut paikalla

ottamassa uutiskuvia annetuista tilanteista eikä hänellä ole ollut mahdollisuutta vaikuttaa kuvien sisältöön niiden valotuksista ja muodoista puhumattakaan.

Yhteenveto

Lausuntopyynnössä tarkoitettu kuva on tekijänoikeuslain tarkoittama valokuva, ei teos. R panos kuvan syntymiseen on kuvan mekaaninen ottaminen. R ei ole ollut sellaista henkilökohtaista panosta valokuvan syntymiseen, että se ilmentäisi omaperäisyyttä ja itsenäisyyttä ja siten ylittäisi teostasoon. R ei ole pystynyt vaikuttamaan kuvan sisältöön muuten kuin kuvan rajaamisen osalta. Kuvakulman valitsemiseen ei ole ollut aikaa siinä lyhyessä hetkessä, mitä tulen sytyttäminen on kestänyt. Kuvassa esiintyvä tilanne on ollut annettu ja myös lyhyt mahdollisuus onnistua kuvassa on rajannut kuvaushetken.

Kuva on merkittävä valokuva ja todentaa historiallisen merkkitapahtuman jälkipolville, mutta valokuvan merkittävyys ja sen historiallinen sisältö ei kuitenkaan tee siitä teosta. Kuva on otettu tilanteessa, joka on ollut annettu ja johon kuvaaja on työnantajansa puolesta lähetetty. Kuvaaja on onnistunut valokuvan ottamisessa ja saanut aikaan merkittävän valokuvan, mutta kuva on silti valokuva, uutiskuva, jonka arvo on kasvanut ajan kuluessa, ei tekijänoikeuslain 1 §:n tarkoittama teos.

Se, että muita kuvia samasta tilanteesta ei tiettävästi ole ja että kuva on sitä kautta noussut erittäin merkitykselliseksi, ei kuitenkaan korvaa teostasoon ylittymiseen vaadittavaa kuvaajan panosta eikä kuvaajan itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä.

S Oy:n vastine

Päälakimies P on todennut S Oy:n antamassa vastineessa seuraavaa.

Teos / valokuva

R lausuntopyynnössä on virheellisesti esitetty, että S Oy (entinen H Oy, jäljempänä S Oy) olisi aiemmin kiistänyt R vaatimukset ”vetoamalla mm. siihen, että valokuva ei saa teossuojaa, ja siten sen käyttö on vapaata”. S kustantaa itse yli 40 aikakauslehteä, joten valokuvien oikeudet ovat S:lle myös kustantajana erittäin tärkeä asia. Ellei valokuva saa teoskynnyksen ylittävänä teossuojaa, se toki on suojattu valokuvana tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaan. S ei kuitenkaan voi yhtyä R lausuntopyynnössään esittämään kantaan, jonka mukaan nyt kyseessä oleva valokuva olisi siten itsenäinen ja omaperäinen, että se ylittäisi teoskynnyksen. Kyseessä on tyyppillinen ns. uutiskuva, jossa kuvaaja toimii muiden luoman ja

tarjoaman ohikiitävän nopean hetken teknisenä tallentajana. S on samaa mieltä siitä, että kuvan merkitys on historiallinen ja että se on otettu ammattitaitoisesti. Se ei kuitenkaan tee valokuvasta teosta, jossa ilmenisi valokuvaajan persoonallinen panos.

R toteaa itse, että kuvasta on useita kopioita ja jopa kopioiden kopioita, ja sitä on käytetty laajasti mm. aikakauslehdissä. Hän ei kuitenkaan ole aiemmin puuttunut teoksena pitämänsä valokuvan kopioihin, jotka ovat saattaneet olla varsin huonokuntoisiakin, tai näiden käyttöön.

Moraaliset oikeudet

Vastineenantajan käsityksen mukaan R valokuva saa siis suojaa valokuvana, ei teoksena. Valokuvaajan moraaliset oikeudet ovat suojatut myös valokuvan osalta, mutta niistä voidaan disponoida laajemmin kuin teoksen osalta. Vaikkei R:n lausuntopyynnössä pyydetä ottamaan kantaa moraalisten oikeuksien käyttöön, S katsoo, että lausuntopyynnön taustaksi esitetyt S:aa koskevat väitteet eivät ole paikkansa pitäviä ja vastaa niiltä osin seuraavaa:

S on ostanut vilpittömässä mielessä valokuvan mainoskäyttöoikeuden Suomen suurimmalta kuvatoimistolta L Oy:lta. Kuvaajan nimeä ei mainoksessa ole mainosalan yleisen käytännön mukaisesti mainittu. Kuten oheistetusta koosteesta ilmenee (liite 1), mainos on ollut osa kampanjaa, jossa 50 vuotta Suomessa ilmestyneen A -lehden hahmo A on liitetty Suomen lähihistorian merkittäviin uutistapahtumiin (Armi Kuuselan valinta Miss Universumiksi, tasavallan presidentti Urho Kekkonen valtiovierailulla, Lasse Virenin kaatuminen Münchenin olympialaisissa, Suomen jääkiekkomaajoukkueen MM-kulta jne.). Kuvia ei ole rajattu olennaiselta osalta, ja A:n hahmo lämpimän humoristisine puhekuplineen on kuvan päällä vain pieneltä osin. Kultakin mainossarjan kuvissa esiintyneeltä henkilöltä tai tämän perikunnalta on pyydetty ja saatu suostumus henkilöiden kuvan käyttöön, myös Paavo Nurmen perikunnan edustajalta, joka lisäksi piti toteutusta erittäin positiivisena. Kun otetaan huomioon kampanjan muiden kuvien, niiden valokuvaajien ja kuvissa esiintyneiden henkilöiden määrä, voidaan perustellusti sanoa, että objektiivisesti mitattuna moraalisia oikeuksia ei ole loukattu. Valokuvaa ei ole käytetty A:n mainonnassa kampanjan päättymisen eli syksyn 2001 jälkeen.

Mikäli R:n subjektiivisen mittarin mukaan A:n hahmon käyttö on loukannut häntä ja valokuvan arvoa, S haluaa edelleen korostaa, että A ei ole satunnainen mainostarkoitukseen tehty piirroshahmo, vaan maailmanlaajuisesti ja erityisesti Suomessa tunnettu ja arvostettu sarjakuva-hahmo. A -lehteä on Suomessa julkaistu jo vuodesta 1951. Juhlavuonna 2001 Suomen Posti Oyj julkaisi A -aiheisen postimerkkisarjan, ja A -lehti sai Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen Vuoden kielihelmi -

palkinnon. Laitoksen mukaan A:n toimitus pitää kiittävästi huolta lehden kielen tasosta. Lehden levikki on lähes 291.000 kpl. Näin ollen S katsoo, ettei A –hahmon käyttäminen kuvan yhteydessä vie valokuvan arvoa R:n esittämällä tavalla.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeudesta ja valokuvateosten suojasta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/61) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Säännöksessä mainitaan esimerkkinä suojatuista teoksista valokuvateokset ja muut kuvataiteen teokset.

Jotta valokuva olisi suojattu TekijäL 1 §:n mukaisena teoksena, sen täytyy ylittää ns. teoskynnys eli ylittää teostasoon. Tällä tarkoitetaan sitä, että valokuvan tulee olla tekijänsä luovan työn omaperäinen tulos. Valokuvateokset erottaa muista kuvataiteen teoksista ainoastaan niiden luomisessa käytetty tekniikka eli valokuvaus. TekijäL:n esitöissä on todettu, että valokuvateosten teostasoa arvioitaessa noudetaan samoja periaatteita kuin muidenkin teosten osalta. (Hallituksen esitys eduskunnalle 287/1994, yleisperustelut, s. 25 ja yksityiskohtaiset perustelut, s. 1) Teostasoa arvioitaessa on tarkasteltava valokuvan ilmenemismuotoa ja visuaalista ilmaisua kokonaisuudessaan. Valokuvateosten teostason on katsottu asettuvan verraten korkealle.

Tekijälle kuuluvista taloudellisista oikeuksista säädetään TekijäL 2 §:ssä. Sen mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyn rajoituksen, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna. TekijäL 2 §:n 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.

TekijäL 2 §:n 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. Sen mukaan tekijän nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin (ns. isyysoikeus). Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai

teoksen saattaminen yleisön saataviin sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä (ns. respektioikeus).

Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. Tekijä voi kuitenkin luovuttaa oikeutensa kokonaan tai osittain. Tekijänoikeuden luovutusta koskevat yleiset säännökset ovat TekijäL 27—29 §:ssä. Taloudelliset oikeutensa tekijä voi luovuttaa kokonaan tai osittain. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi 3 §:n 3 momentin mukaan luopua vain, jos kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen.

Jos tekijä on luovuttanut tekijänoikeutensa toiselle, luovutuksensaaja ei saa 28 §:n mukaan muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta edelleen, ellei siitä ole toisin sovittu. Liikkeelle kuuluvan oikeuden saa luovuttaa liikkeen luovutuksen yhteydessä, jolloin luovuttaja jää edelleen vastuuseen sopimuksen täyttämisestä.

Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n 1 momentin mukaan voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta.

Muiden valokuvien kuin valokuvateosten suojusta

Teostasoon yltävien valokuvien lisäksi TekijäL:ssa suojataan muita valokuvia tekijänoikeussuojaa heikommalla suojalla. Lain 49 a §:n 1 momentin mukaan valokuvaajalla on yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna, valmistamalla siitä kappaleita sekä näyttämällä sitä julkisesti. Valokuvaajalta puuttuu sen sijaan yksinoikeus levittää kuvia, millä tarkoitetaan yksinoikeutta luvallisesti valmistettujen valokuvan kappaleiden myymiseen, lainaamiseen tai vuokraamiseen.

Lain 49 a §:n 3 momentin viittaussäännösten perusteella tiettyjä TekijäL:n säännöksiä sovelletaan myös valokuviin, jotka eivät yllä teostasoon. TekijäL 49 a §:n 3 momentti sisältää viittauksen mm. TekijäL 3 §:n 1 ja 2 momenttien moraalisia oikeuksia koskeviin säännöksiin, joten myös teostasoon yltämättömiin valokuviin sovelletaan isyys- ja respektioikeutta koskevia säännöksiä. TekijäL 49 a §:n 3 momentissa todetaan lisäksi, että jos valokuva on tekijänoikeuden kohteena, voidaan siihen oikeuteen nojata. TekijäL 49 a §:n 1 momentissa tarkoitettujen oikeuden luovutusta koskevat niin ikään samat säännökset kuin tekijänoikeuden luovutusta.

Teostasoon yltävien ja lain 49 a §:n mukaisten muiden valokuvien suoja eroaa lähinnä suoja-ajan pituuden ja sen laskemistavan suhteen. Oikeus valokuvaan on TekijäL 49 a §:n 2 momentin mukaan voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin. Sen sijaan valokuvateokset saavat suoja tekijänoikeuden yleisen 70 vuoden suoja-ajan mukaisesti. Toinen merkittävä ero on, että muiden valokuvien

kuin valokuvateosten suoja ei ulotu valokuvien levittämiseen. Lisäksi teostasoon yltämättömän valokuvan oikeudenhaltija voi, toisin kuin valokuvateoksen tekijä, sitovasti luopua moraalista oikeuksistaan, sillä TekijäL 49 a §:n säännös ei sisällä viittausta TekijäL 3 §:n 3 momenttiin.

Oikeus valokuvaan tai valokuvan tekijänoikeus suojaa valokuvaa sellaisenaan muttei esimerkiksi valokuvan kohdetta, ideaa tai aihetta. Kuka tahansa saa siten ottaa valokuvan samasta kohteesta ja esimerkiksi samasta kuvakulmasta ja samassa valaistuksessa kuin toinen valokuvaaja. Sen sijaan valokuvaajan ottamasta valokuvasta ei saa valmistaa kappaletta tai näyttää sitä julkisesti ilman valokuvaajan suostumusta, koska TekijäL 2 ja 49 a §:n mukaan valokuvan kappaleen valmistaminen ja sen julkinen näyttäminen kuuluvat valokuvaajan yksinoikeuden piiriin.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt valokuvien suoja muun muassa lausunnoissaan 1987:13, 1988:3, 1988:4, 1989:5, 1990:17, 1991:6, 1991:12, 1993:11, 1994:1, 1996:7, 2002:10 ja 2002:19.

Kumottujen valokuvalakien säännöksistä

Valokuvien suojasta säädettiin aikaisemmin oikeudesta valokuvaan annetuissa laeissa (vuonna 1927 annettu laki oikeudesta valokuvaan, 173/1927, sekä vuonna 1961 annettu laki oikeudesta valokuvaan, 405/1961). Vuoden 1961 valokuvalaki kumottiin vuonna 1995 ja valokuvien suoja koskevat säännökset siirrettiin edellä selostetuin tavoin tekijänoikeuslakiin.

Vuoden 1927 valokuvalain mukainen suoja-aika oli kymmenen vuotta sen vuoden päättymisestä, jona valokuva ensimmäisen kerran saatettiin julkisuuteen, tai kymmenen vuotta valokuvaajan kuolinvuoden päättymisestä, ellei valokuvaa ollut saatettu julkisuuteen valokuvaajan elinaikana (lain 7 §:n 1 ja 2 momentit). Vuoden 1961 valokuvalain mukainen valokuvien suoja-aika oli puolestaan 25 vuotta valokuvan julkistamisvuodesta laskettuna (valokuvalaki 16 §). Vuoden 1961 valokuvalain valokuvaajalle antama suoja käsitti lain 1 §:ssä säädettyjen taloudellisten oikeuksien ohella myös moraaliset oikeudet (valokuvalaki 2 §). (Kivimäki, T.M.: Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait, s. 211 - 214)

Vuoden 1961 valokuvalakia sovellettiin lain 26 §:n siirtymäsäännöksen mukaan tietyin poikkeuksin myös ennen lain voimaantuloa valmistettuihin valokuviin. Täten esimerkiksi 1950-luvulla valmistetut valokuvat tulivat vuoden 1961 valokuvalain antaman suojan piiriin. Vuoden 1961 lain siirtymäsäännöksen mukaan vuoden 1927 valokuvalain nojalla valmistettuja valokuvan kappaleita sai kuitenkin uuden lain voimaantultua mm. edelleen vapaasti levittää ja näyttää. Oikeuskirjallisuudessa on todettu myös mm., että sanomalehdellä tai aikakauskirjalla, joka ennen

vuoden 1961 valokuvaalain voimaantuloa oli saanut oikeuden julkistaa valokuvan, on lähtökohtaisesti oikeus julkistaa se uudelleen. (Kivimäki, T.M.: Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait, s. 228)

Valokuvien suoja-aikaa pidennettiin 50 vuoteen lailla oikeudesta valokuvaan annetun lain muuttamisesta (laki 35/1991, 16 §). Viidenkymmenen vuoden suoja-aika laskettiin lainmuutoksen jälkeen valokuvan valmistamisvuoden päättymisestä. Ne valokuvat, joiden suoja oli päättynyt ennen lain 35/1991 voimaantuloa, eivät lain 35/1991 voimaantulosäännösten mukaan saaneet uuden lain mukaista suojaa. Monien valokuvien suoja-aika kuitenkin piteni lainmuutoksen myötä viiteenkymmeneen vuoteen. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus & lähioikeudet, s. 206)

Valokuvaalaki kumottiin kokonaan tekijänoikeuslain muuttamisesta annetulla lailla 446/1995. Tällöin TekijäL:iin otettiin edellä selostetut säännökset TekijäL 1 §:n nojalla suojatuista valokuvateoksista, joiden suoja-aika on 70 vuotta tekijän kuolinvuoden päättymisestä laskettuna, sekä TekijäL 49 a §:n nojalla suojaa saavista valokuvista, joiden suoja-aika on 50 vuotta laskettuna kuvan valmistamisvuoden päättymisestä.

Lain 446/1995 voimaantulosäännösten mukaan kyseistä lakia sovelletaan myös sellaisiin 49 a §:ssä tarkoitettuihin suojan kohteisiin (eli valokuviin), jotka on luotu, tallennettu tai valmistettu ennen lain 446/1995 voimaantuloa ja jotka ovat edelleen suojattuja. Ennen lain 446/1995 voimaantuloa tehtyihin toimiin ja hankittuihin oikeuksiin sovelletaan kuitenkin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Ne valokuvat, joiden suoja-aika oli siis päättynyt ennen uuden lain voimaantuloa, jäivät siten lain antaman suojan ulkopuolelle. Ennen vuoden 1995 lain voimaantuloa vanhoihin valokuviin esimerkiksi sopimuksella hankitut käyttö- ja muut oikeudet ovat voimaantulosäännösten mukaan edelleen voimassa lain 446/1995 voimaantulon jälkeenkin.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa seuraavaa lausuntopyynnössä tarkoitettun valokuvan suoja-ajan laskemisesta.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sen saaman tiedon mukaan lausuntopyynnössä tarkoitettu valokuva on valmistettu ja myös julkistettu vuonna 1952. Tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan valokuva on ollut alun alkaen suojattu vuoden 1927 valokuvaalain nojalla, ja se on tullut vuonna 1961 uuden valokuvaalain suojan piiriin. Valokuvalla lasketaan vuoden 1961 valokuvaalain mukainen suoja-aika, joka on siis 25 vuotta valokuvan julkistamisvuodesta eli vuodesta 1952 laskettuna. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sen käsityksen mukaan lausuntopyynnössä tarkoitettun valokuvan suoja-aika on päättynyt vuonna 1977. Valokuvan suoja-aika ei ole myöskään neuvoston käsityksen mukaan lainmuutosten johdosta pidentynyt.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa tässä yhteydessä myös, että sillä ei ole tietoa lausuntopyynnössä tarkoitettuun valokuvaan liittyvistä sopimusjärjestelyistä eli siitä, mitä valokuvan käyttö- tms. oikeuksista on aikanaan mahdollisesti osapuolten kesken sovittu. Tekijänoikeusneuvosto viittaa kuitenkin edellä tässä lausunnossa selostettuun ja siihen, että siirtymäsäännösten mukaan lainmuutosten ei ole tarkoitettu vaikuttavan vanhoihin valokuviin aikaisemmin saatujen käyttö- ym. oikeuksien pätevyyteen ja olemassaoloon.

Lausuntopyynnössä tarkoitettut valokuvat

Tekijänoikeusneuvosto on tutustunut hakijan sille toimittamaan materiaaliin ja toteaa seuraavaa.

Valokuva, josta tekijänoikeusneuvoston lausuntoa pyydetään, esittää Helsingin olympialaisissa vuonna 1952 olympiatulta sytyttävää Paavo Nurmea. Nurmi on kuvassa ojentanut kätensä sytyttääkseen tulen, ja tuli on juuri roihahtanut palamaan. Tuli palaa viiden pylvään kannattelemalla n. 3 - 4 metriä korkealla jalustalla. Taustalla näkyy tapahtumaa Olympiastadionin katsomossa seuraavaa yleisöä ja Olympiastadionin maata. Kuva on mustavalkoinen.

S Oy:n A -lehdessä on käytetty samaa kuvaa kuitenkin siten, että kuva on rajattu enemmän Nurmeen ja tuleen. Kuvan päälle em. jalustan pylväiden päälle on lisätty A:n hahmoa esittävä piirros ja puhekupla "On tämä niin väärin! Haluaisin seurata joka ainoaa lajia! Anoin töistäkin vapaata kisojen ajaksi." Valokuvan alla on pienehkö kuva ja teksti "A 50 vuotta Suomessa. Ilmestyy edelleen joka keskiviikko". Kyse on siten A -lehden mainoksesta, jossa todetaan, että lehti on ilmestynyt Suomessa olympiavuodesta 1952 alkaen eli viidenkymmenen vuoden ajan.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Tekijänoikeusneuvosto on tutustunut hakijan sille toimittamiin valokuviin. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että jotta valokuva olisi suojattu TekijäL 1 §:n mukaisena valokuvateoksena, sen täytyy ylittää ns. teoskynnys eli ylittää teostasoon. Tällä tarkoitetaan sitä, että valokuvan tulee olla tekijänsä luovan työn omaperäinen tulos. Teostasoon ylittämistä arvioitaessa tarkastellaan valokuvan ilmenemismuotoa ja visuaalista ilmaisua kokonaisuudessaan. Valokuvateosten teostasoon on katsottu asettuvan verraten korkealle.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että valokuva, joka esittää olympiatulta sytyttävää Paavo Nurmea, on historiallisesta merkittävyystään huolimatta tavanomainen, ajankohtaisesta tapahtumasta kertova valokuva. Valokuva ei erityisesti ilmennä valokuvan ottaneen henkilön omaperäistä

ja persoonallista panosta, eikä sitä siten voida pitää TekijäL 1 §:n nojalla tekijänoikeussuojaa saavana valokuvataiteen teoksena. Kyseinen valokuva jää siten TekijäL 1 §:ssä tarkoitetun tekijänoikeussuojan ulkopuolelle.

Sen sijaan tekijänoikeusneuvosto toteaa, että kyseinen valokuva voisi periaatteessa saada suojaa TekijäL 49 a §:n nojalla edellyttäen, että valokuvan suoja-aika ei ole vielä päättynyt. Tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan lausuntopyynnössä tarkoitettu valokuva on valmistettu ja julkistettu eli saatettu yleisön saataviin valokuvaajan luvalla vuonna 1952. Valokuvalla lasketaan vuoden 1961 valokuvain mukainen suoja-aika eli 25 vuotta valokuvan julkistamisvuodesta laskettuna. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sen käsityksen mukaan lausuntopyynnössä tarkoitettujen valokuvan suoja-aika on edellä selostetuilla tavoin jo päättynyt. Suoja-ajan päätyttyä valokuvaa voidaan vapaasti käyttää esimerkiksi lausuntopyynnössä tarkoitetuilla tavoin mainoksessa valokuvaajan oikeuden asettamatta siihen estettä.

Lopuksi tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sillä ei ole tietoa lausuntopyynnössä tarkoitettuun valokuvaan liittyvistä sopimusjärjestelyistä eli siitä, mitä valokuvan käyttö- tms. oikeuksista on mahdollisesti osapuolten kesken sovittu. Neuvosto viittaa edellä tässä lausunnossa selostettuihin lakien siirtymäsäännöksiin ja toteaa, että lainmuutosten ei ole tarkoitettu vaikuttavan vanhoihin valokuvaiin aikaisemmin saatujen käyttö- ym. oikeuksien pätevyyyteen ja olemassaoloon.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Hertta Hartikainen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Katariina Sorvari, Stig Henriksson, Päivi Liedes, Valtteri Niiranen, Tuula Hämäläinen, Kirsi-Marja Okkonen, Pekka Salomaa, Tiina Ryhänen, Kai Nordberg ja Arto Alaspää.